

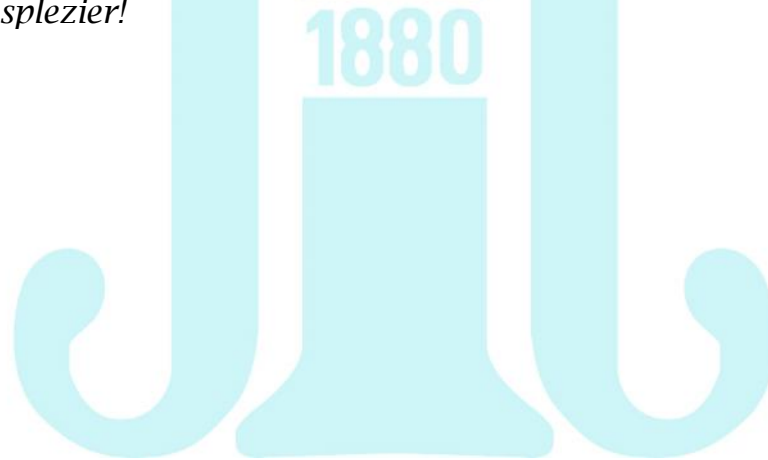
Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

DE TERUGKEER VAN ODYSSEUS

Toneelspel in negen taferelen

door

Karel Baerwaldt

Vrij naar de *Odysseia* van Homeros

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen

2008

Nr.2997

OPVOERINGSRECHT

Het opvoeringsrecht wordt verkregen na aankoop van tenminste VIJFTIEN tekstboekjes bij de uitgever en na betaling van de verschuldigde opvoeringsrechten aan:

Toneelfonds J. Janssens B.V.B.A.
Te Boelaerlei 107
2140 Borgerhout Antwerpen
rechten@toneelfonds.be

Bij aankoop van het verplicht aantal boekjes krijgt men van de uitgever een formulier "aanvraag tot opvoering". Op dit formulier moet men plaats en datum(s) van opvoering invullen; het moet minstens vier weken voor de opvoering(en) naar Toneelfonds J. Janssens B.V.B.A. worden gestuurd.

Enige tijd voor de opvoeringen ontvangt u dan van hen de factuur voor te betalen auteurs- en/of vertaalrechten

Men is volgens de Auteurswet strafbaar als men gebruik maakt van gekregen, gehuurde, geleende of gekopieerde boekjes.

Wanneer men niet voldoet aan de hier opgesomde voorwaarden, worden de geldende opvoeringsrechten met 100% verhoogd.

Voor Nederland wende men zich tot:

I.B.V.A "Holland"
Postbus 363
1800 AJ Alkmaar.
info@ibva.nl

TARIEFCODE A1

BELANGRIJKE OPMERKING !

Alle rechten voorbehouden. Iedereen die toestemming verkreeg het stuk *DE TERUGKEER VAN ODYSSEUS* op te voeren moet de naam van auteur *KAREL BAERWALDT* vermelden in alle publicaties die n.a.v. de voorstellingen verschijnen.

De auteursnaam moet onmiddellijk onder de titel vermeld worden, in een lettertype minstens half zo groot als dat van de titel, maar minstens twee keer zo groot als dat waarin de naam van de vertaler, regisseur en spelers wordt vermeld.

Wettelijk depot D/2008/220/39
ISBN 978-90-385-10361

© 2008 Toneelfonds J. Janssens/Karel Baerwaldt
www.toneelfonds.be

Niets uit deze uitgave mag worden veeleevuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Toneelfonds J. Janssens – Te Boelaerlei 107 – 2140 Bght Antwerpen
Tel 03 366 44 00 . Fax 03 366 45 01 . info@toneelfonds.be

PERSONAGES

(Variabel aantal spelers)

MUZE
ZEUS
HERMES
ATHENA
AFRODITE
ARES
TELEMACHOS
VRIJERS (1,2,3,4)
GASTVRIEND
PENELOPE
WIND
ZEE
ODYSSEUS
KALYPSO
NACHT
STORMVLAGEN (Oost, West, Noord, Zuid)
POSEIDON
STROOMGOD
MORFEUS
KOOR
FAIAKENMEISJES (1,2,3,4)
NAUSIKAÄ
ALKINOÖS
ARGOS
FAIAKEN (STEMMEN UIT HET VOLK 1,2,3,4)
TROUBADOUR

De spelers worden hier genoemd in volgorde van hun eerste optreden. Achterin staan alfabetisch de namen van personen, plaatsen en zaken met enkele gegevens. De klemtoon van drie- en meerlettergrepige woorden is daar onderstreept.

EERSTE TAFEREEL : Muze – Zeus – Hermes – Athena – Afrodite –Ares

(Ver weg klinkt zacht een herdersfluit.)

MUZE : Welkom, mijn geacht publiek!

Ik ben de Muze van muziek.

Hoor . . . ginds . . . een verre herdersfluit

krijgt door mijn adem zijn geluid.

Ik zing van vreugde en verdriet,

geef klank en kleur aan ieder lied

en speel het spel mee dat u ziet

waarin door wijsheid van een god

een keer komt in Odysseus` lot.

Onthullen ga ik nu een glimp

van hoge godenberg Olymp.

Sinds godenheugenis rijst op

zijn zonbeschenen, vërste top

in schittering van sneeuw en ijs

eeuwig onwrikbaar Zeus` paleis.

De goden zetelen rond hem

en horen vol ontzag zijn stem.

ZEUS : Ik groet u, zaligen, die met mij

regeert. – Wel, woont mijn broer Posei-

don ons beraad al weer niet bij?

Dook hij soms, laf en eigenwijs,

weer naar zijn klamme zeepaleis?

Die zee schonk ík hem als domein:

in plaats van daarmee blij te zijn

claimt hij nu ook míjn aarde als

zijn werkterrein en speelt dus vals.

Ik leef hierboven pas gerust

wanneer die ruzie wordt gesust.

Mijn achterdocht en ergernis
zijn zéér nieuwsgierig waar hij is.

HERMES : De zeegod trok verheugd op pad
naar `t steile Sounion, omdat
daarginds een kostelijk offer wacht,
hem door zijn priesterschaar gebracht.

ZEUS : Alom zie ik in stad en land
de rook opgaan van offerbrand,
maar wat de mensen doen is vaak
met vroomheid recht in tegenspraak.
Bereid zijn ze tot alle kwaad:
nóg schreit ten hemel de gruweldaad
van Tantalos die, hier genood,
zijn zoon aan ons als spijs aanbood
en, om onsterfelijk te zijn
als wij, nectar stal en ambrozijn,
waarvoor als straf zijn overmoed
van dorst versmachtend eeuwig boet.
Nóóit ook wordt uit mijn geest gewist
hoe Sisyfos met sluwe list
de argeloze Dood bedroog
en tegen mijn broer Hades loog,
in ruil waarvoor de booswicht snel
zijn loon ontving en in de hel
een rotsblok torst dat met hem solt
en keer op keer de berg afrolt.
En nóg bekoelt mijn woede niet
om wat in Sparta is geschied:
hoe Helena haar man verliet
en zich door Paris schaken liet,
waarna het Griekse krijgsgeweld
bloedig toesloeg op Trojes veld.

Wie recht en wet met voeten treedt,
roept onheil af en eindeloos leed.

ATHENA : Als u met leed oprecht begaan
bent, lieve vader, denk dan aan
wie schuldeloos lijdt en wend u tot
Odysseus om zijn droevig lot.
Vergeefs tracht hij sinds Trojes brand
terug te keren naar zijn land.
Door boze monsters opgejaagd,
door toverkollen slinks geplaagd
en erger: door uw broer belaagd
duld hij, zoals de os het juk,
manmoedig zijn ongeluk.
Nú is hij in Kalypso's macht:
die nimf, die manisch mint en smacht.
Nadat ze mijn beschermeling
als weerloze schipbreukeling
op haar verloren eiland ving,
werd ze verliefd en houdt hem daar
zeven jaar reeds als gijzelaar,
hardnekkig in haar waan verdwaald,
daar hij de losprijs niet betaalt.
Intussen wordt zijn erfbezit
verkwanseld, om zijn vrouw verhit
geloot en valt zijn jonge zoon
slechts minachting ten deel en hoon.
Tot welke hoogte moet dat leed
nog stijgen, vader, vóór u weet
op te treden in deze zaak,
waarvoor ik mij tot pleitster maak?

ZEUS : Die nimf zal hoogstwaarschijnlijk wel
gehoorzamen aan mijn bevel.

Poseidon echter haat de man
 feller dan ik hem redden kan,
 sinds hij van Polyfemos, zoon
 en oogappel van Poseidon,
 het enig oog met vuur gedooft
 heeft en voorgoed van licht beroofd.
 Verwacht dus niet dat mijn gezag
 iets bij mijn aartsrivaal vermag.
 Maar durf jij, kind, achter zijn rug
 jouw held te redden, waag het – en vlúg,
 want spoedig keert Poseidon terug.

ATHENA : U wéét toch hoe ik van hem won
 toen hij een brakke waterbron
 schonk aan Athene, dat zijn naam
 en wereldwijde faam dankt aan
 mijn tempel, waar ik graag verblijf,
 en mijn geschenk, de groene olijf!
 Door vindingrijk te werk te gaan
 zal ik hem voor hij 't merkt verslaan,
 terwijl hij op die kaap zich voedt
 met priesterzang en stierenbloed.
 Dus vlug nu ons complot gesmeed,
 vóórdát uw broer daar weet van heeft.
 Dat Hermes met de vleugelvoet
 de nimf ten strengste weten doet
 dat zij haar prooi nú lossen moet.
 En ik, vermomd als gastvriend, reis
 direct naar Odysseus` paleis.

MUZE : Athena heeft hoog ingezet
 en won de steun van Zeus. Ik wed
 dat haar bemoeienis de ban
 van noodlot nog verbreken kan.

Als oom Poseidon nu maar niet
de opzet van zijn nicht doorziet.

**TWEEDE TAFEREEL : Muze – Telemachos – Vrijers – Gastvriend –
Penelope**

*(Telemachos zit in de voorhal van Odysseus` paleis op een bank. Achter de
deuren van de grote zaal feesten de vrijers.)*

VRIJER 1 : Wij dansen hier naar hartelust
en slempen wijn uit volle fust.

VRIJER 2 : We slachten vee van onze heer:
die ziet z`n schapen nimmer meer.

MUZE : Een vreemde nadert langs de weg:
u raadt al wíe, nu ik dit zeg!
Hij treft het niet: tot in de hal
klinkt dronkemanspraat en gelal.
Arme Penelope, die hier
moet leven met dit rauw plezier.

VRIJER 3 : We ringeloren knecht en meid,
tot minne streken graag bereid.

VRIJER 4 : We vrijen, honderd mannen sterk
en vaardig in dit lichte werk.

MUZE : Telemachos voelt zich verweesd
en treurig op dit vrijersfeest.
Hij is het drinkgelag ontvlucht,
zijn blik is somber en hij zucht.
Nú pas ziet hij de nieuwe gast,
veert op en groet hem, blij verrast.

ATHENA : Ik kom, Telemachos, van ver;
mijn laatst bezoek was jaren her.

Klein was je nog: een vrolijk kind
dat ik nu hier als man hervind.

TELEMACHOS : Uw dierbaar beeld, welkome gast,
ligt al van jongs af in mij vast.
Hoog op uw knie, mijn steigerend ros,
joeg ik op de Trojanen los.
Met Hector trad ik in het krijt
en doodde hem na felle strijd. . .

GASTVRIEND : . . . en daarna droeg, genoeg verteld,
het ros zijn moegestreden held
voorzichtig en met zachte tred
bij licht van moeders kaars naar bed.

TELEMACHOS : Dan stopte u me onder en
ik hoor nu weer die donkere stem
waarmee u lieve dromen spon
en zoetjes mij de slaap inzong.
Ik bloos, nu de onnozelheid
me invalt van die kindertijd. . .

GASTVRIEND : . . . die mijn gemoed vervult met vreugd. . .
en zelfs jouw blozen doet me deugd!
Maar waaraan heeft toch, jonge vriend,
die zaal dat woest lawaai verdiend?

TELEMACHOS : Sinds vader van hier heenging slaat
een springvloed op ons huis van kwaad.
Mijn erfdeel vreten vrijers kaal,
moeder begluren ze brutaal:
gesmoorde lusten puilen luid
hun gluipeergeile ogen uit,
zodat zij zich maar nauwelijks weet
gekleed in haar schroomvallig kleed.
Dus laat zij als gastvrouw verstek
gaan en kiest voor haar slaapvertrek

waar, als de bende schranst en danst,
zij ongenaakbaar zich verschanst.

Ik wed, als ik om u haar riep,
ze wijkt niet van het hoog verdiep
waar ze met dappere wanhoopsmoed
het huis bestiert in tegenspoed.

Maar wee! Ik hoor de vrijerschap
luidruchtig stommelen van de trap.

Ze sleuren ook Penelope
tegenstribbelend met zich mee.

Haar luid geklaag verraadt aan mij
een zeldzaam staal van schelmerij.

VRIJER 1 : Kom, makker, stel dit aan de kaak:
onthul de toedracht van de zaak.

VRIJER 2 : We hadden, drie jaar teruggeteld,

ons ultimatum haar gesteld:
nú trouwen – vrij óf met geweld!

Maar met fluwelen woorden brak
ze ons beleg, weende en sprak:

“Ach, lieve mannen, korte tijd
gunne uw meevoelend hart respijt.

Laërtes, vader van mijn man
en eens uw trotse koning, kan
weldra gaan sterven: als dood hout
des winters voelt hij dor en koud.

Nog zelden rijst hij van het bed,
waarna hij, lusteloos, zich zet
te dommelen voor korte duur
bij schijnsel van een warmend vuur.

Zorg om Odysseus wordt hem tot
bezegeling van eigen lot.

Zijn gade is eerder weggekijnd;

ras nadert nu Laërtes` eind.

Gedoog, dat ik uit piëteit

hém eerst een dodenkleed bereid.”

VRIJER 3 : Zó spreekt ze en spant met zacht gesnik

ons, jagers, een gemene strik.

Wij schenken uit goedgunstigheid,

schoon node, aan haar vaardigheid

de listig afgedwongen tijd.

Reeds zet de koninklijke vrouw

zich willig aan het weefgetouw.

Haar meisjes dragen van de zol-

der balen onbewerkte wol

en kaarden die. Tot in de zaal

doet schapenlucht ons het verhaal

van hun bedrijf. – Zoals het land,

gedekt door gulle mestlaag, dampt

van boerenwerk, zó geurt die wol

het huis van vrouwenarbeid vol.

Wij snuiven met een hoge kin

naar `t spoedig eind van dit begin.

Ook spinnen, twijnen, verven vraagt

meer tijd dan ons geduld verdraagt,

maar eindelijk hangt daar een keur

van strengen wol, geschikt op kleur.

Dan zet Penelope haar kleed

op touw. . . en neemt ons lelijk beet!

VRIJER 4 : Uit wat ze maakt blijkt zonneklaar:

hartzeer weeft zich uit in haar.

Laërtes` zaak heeft afgedaan:

Odyseus komt op doek te staan.

Hém beeldt zij af in purperpracht,
 kleur der trouw die leed verzacht.

VRIJER 1 : Wij lachen om die loze taal,
 maar later raakt de mannenzaal
 in onrust: drie jaar nu al duurt
 dat kleed waaraan die vrouw borduurt.

VRIJER 2 : We nemen dus een kloek besluit
 en ik hoor één der meisjes uit.

Het domme, weelderige kind,
 waarmee mijn speurzin graag bevrind
 raakt, geeft haar eer en meesteres
 voor griffe liefdesknuffels prijs.
 Zo op het rechte spoor gebracht
 gluur ik, met tegenzin, bij nacht
 door 't sleutelgat: in zuinig licht
 werkt zij aan averechtse plicht,
 Penelope. Nooit stond de maan
 zó blank in nachtelijke baan
 als haar gelaat de spiegeling
 van schaarse kaarsenschijn opving.
 En met een kille, ivoren lach
 haalt ze haar taak uit van de dag,
 opdat geen draad zelfs maar beklijft
 van wat de nijvere weefspoel schrijft.

VRIJER 3 : Zó pleegde zij vannacht bij het
 verlaten echtelijke bed
 haar eenzaam, eerloos overspel,
 dat oorzaak werd van deze rel.

VRIJER 4 : Op heterdaad betrapt, verdient
 ze niet dat wij haar nog ontzien.
 Onthoud dus, vrouw: bij volle maan
 moet straks dat kleed te pronken staan.

We voeren dan ons voorstel uit
en loten eerlijk om de bruid.

PENELOPE : Odysseus, ach, hoe knelt het leed
dat ons te hechter samensmeedt;
ik drink met bittere tegenzin
de beker van vernedering.

VRIJER 1 : Zwijg, sluwe vrouw, die listen spint
en daarvan loon der schande wint.

VRIJER 2 : U geeft een dode man gehoor
en weeft óns laffe leugens voor.

VRIJER 3 : Besef dat u verrukking wacht
die alle tegenzin ontkracht. . .

VRIJER 4 : . . . en dat de man uw heimwee heelt
met wie u straks de sponde deelt.

PENELOPE : Mocht toch die man, van leed en pijn
voorgoed verlost, Odysseus zijn.

MUZE : Ik zie, intens met haar begaan,
dit tafereel van jammer aan.

TELEMACHOS : Ik schaam me, liefste moeder, zeer
dat ik van u dit kwaad niet we-
ren kan: nóg schiet mijn jeugd tekort,
die traag, te traag volwassen wordt
om nu de strijd al aan te gaan
en honderd vrijers te verslaan.

GASTVRIEND : Vervloekt zij deze onheilsdag
om wat ik horen moest en zag
van vrijers en hun wangedrag:
werft tegenwoordig zó een spruit
van oude adel om zijn bruid?
Telemachos, Odysseus` bloed:
hoe wankel is ook nog jouw moed.

Jaag moedeloosheid op de vlucht,
 red vaders huis, herstel de tucht.
 Tuig een voortvarend schip en voer,
 de hand aan schoot en nukkig roer,
 de snelle boeg tot aan de rand
 der aarde, naar Faiakenland.
 Als jij daar over vader hoort
 dat hij verdronk of werd vermoord
 op thuisreis na het zwaar gevecht
 om Troje, treed dan in zijn recht.

TELEMACHOS : Kijk, moeder, lieve moeder: kijk!

Een adelaar gelijkend wijkt
 de gastvriend en klimt statig op
 in lichtglans naar Olympos` top.
 Als vuursteen sloeg zijn wijze raad
 in mij verlangen naar de daad.

MUZE : Honderd vrijers druipen laf
 en als geslagen honden af.
 Zo gaat een god verborgen rond
 om bloot te leggen `s harten grond.

**DERDE TAFEREEL : Muze – Wind – Zee – Odysseus – Kalypso –
 Hermes**

(Strand op het eiland Ogygia, waar de nimf Kalypso woont. De avond nadert.)

MUZE : Nu luister met de Muze mee
 naar het gesprek van Wind en Zee.

WIND : Ik ruis en ritsel, gier en huil
 vanaf de Olymp tot Atlas` zuil

en suis en zing door de verla-
 ten bossen van Ogygia,
 waar ik ga liggen op de kust,
 bij jou mijn Zee op zoek naar rust.
 Dan matig ik de stijve bries
 waarmee ik langs je golven blies,
 je rimpelingen zucht ik aan,
 je meeuwen laat ik slapen gaan.

ZEE : Traag rijst mijn vloed en zoekt de rand

van het verweerde kiezelstrand,
 waar ik op dit uur jou mijn Wind
 windstil als nooit tevoren vind,
 ook zelf tot stilte en rust gezind.
 Mijn schoot, van leven óervuld,
 raakt al in diepe rust gehuld.
 Maar soms houdt hier Poseidon huis,
 heerser van het zeegespuis.
 Zijn drietand port me in de zij
 en zeept me op tot razernij.
 Zo moest ik ook Odysseus` schip
 verpletteren op gindse klip.
 Zijn scheepsvolk dronk de zilte dood,
 hém wierp ik op het strand. Daar bood
 een nimf zich ál te willig aan,
 maar hij verlangt naar huis te gaan.

WIND : Ik weet helaas van deze zaak

en hielp de Zeegod aan zijn wraak.
 Die storm kwam in zijn valse kraam
 van pas: ons treft daarvoor geen blaam.
 Laat ons dus samen, Wind en Zee,
 te ruste gaan in pais en vree.

MUZE : Ik zie Odysseus` silhouet
 waar hij zich avond na avond zet
 te toeven aan de waterrand.
 Wil hij de late zonnebrand
 zien smeulen in de gladde zee?
 In zijn gemoed smeult heimwee mee.

ODYSSEUS : Penelope, mijn lieve vrouw,
 jouw naam noem ik in verre trouw.
 Mijn oog mist jouw gelaat te lang,
 mijn hart volgt ieder uur jouw gang.

WIND : Ik draag zijn woorden met mij mee
 en waai ze naar Penelope,
 opdat zij zich een korte tijd
 in onbegrepen troost verblijft.

KALYPSO : Kil wordt de nacht, Odysseus: kom,
 sla toch mijn warme mantel om.

ODYSSEUS : Die stem als honingzoet vergift
 Ontbolstert lang bedwongen drift

KALYPSO : Odysseus, hartstocht van mijn hart,
 jij die, gered, jouw redster tart. . .

ODYSSEUS : Niet eerder in dit eenzaam uur
 sloop door mijn leden heter vuur.
 Penelope, mijn voorhoofd streelt
 in vochtig zand jouw kuise beeld.

KALYPSO : Waarom verberg je hoofd en hand
 krampachtig in dat koude zand?
 Wéér buk ik helpend als weleer
 bij je ontredderd lichaam neer.
 Je was, ik weet het ál te goed,
 hier tussen wrakhout aangespoeld.
 Wat ik die uren voor jou deed
 en alle zorg aan jou besteed

verried ik nooit, nooit vóór dit uur,
nu ik het meest om jou verduur.

Luister! Ik heb met zwakke kracht
je lichaam naar mijn grot gebracht;
wier heb ik uit je warrig haar
gestreken met mijn zachtst gebaar;
ik heb je woordenloze mond,
die stom en zielloos openstond
na de doorstane golf van leed,
tot vorm en leven teruggekneed;
ik heb je starre oog gekust
en er de wanhoop uit geblust;
je bleke leden waste ik
met schroomvol afgewende blik.
Nóg lag je hulpeloos in mijn bed:
ik heb me naast je neergezet
en wist van wijken eerder niet
dan toen de Dood jou leven liet.
Vergeet het heimwee dat je lijdt,
betaal me uit in dankbaarheid,
leg af je weerzin en gedoog
dat ik jou éénmaal oog in oog. . .

ODYSSEUS : Ga weg, vrouw: ware liefde weet
vandaag niet wat zij eerder deed.

HERMES : Kalypso! Ik beveel u recht en slecht,
dat u zich aan een waan niet hecht.
Aller goden heerser, Zeus,
gebiedt de held terug naar huis!

KALYPSO : Zeus mag gebieden wát hem zint,
wie door Kalypso werd bemind,
nadat een stormvloed hem meer dood
dan levend toewierp aan haar schoot,